

A Nemzeti Pedagógus Kar Különleges Bánásmódot Támogató szakmai munkacsoportja az Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium felhívására készítette el a jelen szakmai javaslatot, a hatályos tantervi szabályozás felülvizsgálatát előkészítő egyeztetéshez kapcsolódva. Az előkészítés e szakaszában a minisztérium elsősorban oktatási szakértők, valamint az oktatáshoz és neveléshez kapcsolódó társadalmi szervezetek tapasztalataira és javaslataira kívánt támaszkodni.

Munkacsoportunkban a Nemzeti Pedagógus Kar gyógypedagógiai feladatellátásban dolgozó országos küldöttei, valamint a Pedagógiai Szakszolgálat, az EGYMI és a Fejlesztő-, konduktív és gyógypedagógia szakmai tagozatok elnökei és tagjai dolgoztak együtt. A dokumentum a különböző ellátási területeken szerzett szakmai tapasztalatokat összegzi, és ezekre építve fogalmaz meg javaslatokat a jövő oktatási stratégiájához. Közös munkánk célja, hogy a különleges bánásmódot igénylő gyermekek és tanulók szükségletei, valamint az ellátásukat biztosító szakemberek gyakorlati tudása már a tervezés során érdemi szerepet kapjon.

Javaslataink középpontjában a gyermek egyéni fejlődése, tanulási eredményessége, jólléte és későbbi társadalmi részvétele áll. Ebből a szemléletből vizsgáljuk az iskolarendszer és a tantervi szabályozás lehetséges fejlesztési irányait, a kapcsolódó ellátórendszerek együttműködését, valamint a megvalósítás és a tartós működőképesség feltételeit. Kiemelt figyelmet fordítunk a rugalmas tanulási utakra, az együttnevelés és a különnevelés szakmai feltételeire, a fejlesztések hozzáférhetőségére és a támogatás folytonosságára a korai élet évektől a felnőtt életbe történő átmenetig.

Meggyőződésünk, hogy a tantervi megújulás eredményessége szorosan összefügg a megvalósításhoz szükséges szakemberkapacitással, a pedagógusok felkészítésével, az intézmények mozgásterével és a kiszámítható finanszírozással. A különleges bánásmód szempontjainak következetes érvényesítése az egész köznevelési rendszer minőségét erősítheti: segítheti a fejlődési különbségekre érzékeny pedagógiai gyakorlatot, a tanulási kudarcok megelőzését és a méltányos oktatási lehetőségek megteremtését.

E szakmai munkaanyagot a további párbeszédhez és a döntések előkészítéséhez ajánljuk. Azt kívánjuk elősegíteni, hogy az oktatás jövőjét alakító elképzelések a mindennapi pedagógiai és gyógypedagógiai gyakorlat tapasztalataira épüljenek, és olyan feltételeket teremtsenek, amelyek között minden gyermek a szükségleteinek megfelelő támogatáshoz juthat.

Kovács Andrea
gyógypedagógus, országos elnökségi tag

Az elképzelt iskolarendszer

Az elképzelt iskolarendszer középpontjában a gyermek egyéni szükséglete, fejlődési üteme, tanulási eredményessége és későbbi társadalmi részvétele áll. A jelenlegi intézményi struktúrára építve rugalmasabb, átjárható tanulási utakra, világos szakmai célokra és számonkérhető minőségi, esélyegyenlőségi garanciákra van szükség. Ezekhez valódi intézményi és pedagógusi autonómia társuljon a módszerválasztásban, a differenciálásban, az értékelésben és a tanulásszervezésben.

Az óvoda–iskola átmenetet minden gyermek számára hozzáférhető támogatással, indokolt esetben választható iskolai előkészítő, „0.” évfolyammal szükséges segíteni. Ez játékos, a fejlődési sajátosságokhoz igazodó keretek között erősítse az alapkészségeket, az önállóságot és a közösségi alkalmazkodást. Ne az első évfolyam követelményeinek előrehozását jelentse, hanem biztosítson időt az iskolai tanulás megalapozására. Az előkészítő szakaszból történő továbblépés szakmai értékelésen és az elért fejlettségen alapuljon. Súlyos vagy tartós betegséggel, műtétrel, elhúzódó kezeléssel érintett gyermekek esetében egyedi, méltányos döntési lehetőségek szükségesek az iskolakezdés és a közösségbe való visszatérés támogatására.

Különösen az előkészítő szakaszban és az 1–2. évfolyamon indokolt kisebb létszámú osztályok működtetése, az előkészítő csoportokban az összetételtől függően 10–16 fős létszámmal. A korai felismerés és célzott fejlesztés mérsékelheti a tanulási nehézségek elmélyülését és a kudarcok halmozódását. Az alapkompenciák megszilárdításához szükséges időt rugalmas csoportbontással, egyéni tanulási utakkal, felzárkóztatással és tehetséggondozással kell biztosítani, különös figyelemmel a hátrányos helyzetű gyermekekre.

Az együttnevelés és a különnevelés egymást kiegészítő, a gyermek érdekét szolgáló ellátási lehetőségként működjön. Az integráció eredményességét a tényleges részvétel, fejlődés és jóllét alapján kell megítélni. Az ellátási forma megválasztását és felülvizsgálatát egységes, átlátható szakmai protokoll segítse. A döntés a gyermek szakmailag feltárt szükségletein alapuljon; az intézményi feltételek hiányát a szükséges kapacitások megteremtésével kell kezelni. A befogadás megfelelő szakemberellátással, hozzáférhető fejlesztésekkel és alkalmas tanulási környezettel párosuljon.

Az osztályok szervezésekor a tényleges és a számított létszám mellett a támogatási szükségletek összetettségét is figyelembe kell venni. A sajátos nevelési igényű (SNI), valamint a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTMN) tanulók létszámára és arányára szakmailag megalapozott keretek szükségesek, amelyekhez kötelező többlétszámú támogatás kapcsolódik. Fokozott támogatási igény esetén, különösen az anyanyelvi és matematikai foglalkozásokon, indokolt a két pedagógus együttműködésére épülő modell, illetve állandó gyógypedagógiai asszisztensi segítség.

Meg kell őrizni és fejleszteni a gyógypedagógiai intézményrendszert, továbbá megerősíteni a pedagógiai szakszolgálatok, az EGYMI-k és azon belül az utazó

gyógypedagógusi hálózat szakmai támogató szerepét. Bővíteni szükséges az ép intellektusú, autizmusban vagy ADHD-ban érintett, intenzív támogatást igénylő tanulók megfelelő ellátási lehetőségeit is. Azok számára, akiknek a szakmailag feltárt szükségletei speciális környezetet indokolnak, hozzáférhető, megfelelő tantervi és gyógypedagógiai támogatást nyújtó közösségi oktatási forma álljon rendelkezésre. Az egyéni munkarend ne váljon az intézményi kapacitáshiány következményévé.

A napközis ellátás általános kötelezősége helyett a gyermek szükségleteihez és a család helyzetéhez igazodó, rugalmas igénybevételt indokolt biztosítani, az ellátás hozzáférhetőségének megőrzésével. A mérések és az értékelés elsődlegesen a fejlődést és a szükséges pedagógiai beavatkozásokat támogassák.

Erősíteni kell az intézmények együttműködését a családokkal, a szakszolgálatokkal, az egészségügyi és szociális ellátórendszerrel, a felsőoktatással, a civil szervezetekkel és a munka világával.

Az iskolai támogatáshoz kapcsolódjon tervezett átmenet a felnőtt életbe. A pályaorientáció, a munkára felkészítés, a támogatott foglalkoztatás, az utógondozás, a közösségi részvétel és a támogatott önkéntesség összehangolt rendszere segítse, hogy a fiatalok és családjaik az iskola befejezése után is elérhető segítséget kapjanak. A cél az egyéni lehetőségekhez mérten önálló, aktív és társadalmilag kapcsolódó élet.

A tantervi rendszer kívánatos modellje

A kívánatos tantervi rendszer közös műveltségi alapokat, korszerű, alkalmazható tudást és differenciált fejlődési lehetőségeket biztosít. A központi szabályozás a kulcsfontosságú tudáselemeket, a fejlesztendő kompetenciákat és az alapvető kimeneti célokat határozza meg, miközben érdemi intézményi és pedagógusi mozgásteret ad a tartalmak elrendezésében, a módszerválasztásban, a tanulásszervezésben és az értékelésben. A Nemzeti alaptanterv, a kerettantervek, a helyi tantervek, a tankönyvek és az értékelési rendszer egymással összehangolt, követhető egységet alkossanak.

Szükséges a tananyag mennyiségének, a tantárgyi szerkezetnek és a tanulói terhelésnek az átfogó felülvizsgálata. A túlzott lexikális követelmények csökkentésével több idő jusson az ismeretek megértésére, elmélyítésére és gyakorlati alkalmazására. Erősödjön a szövegértés, a kommunikáció, a problémamegoldás, a kritikus gondolkodás, az együttműködés és az önálló tanulás. A tanterv különítse el a nélkülözhetetlen törzsanyagot a választható, elmélyítő tartalmaktól, lehetőséget adva a felzárkóztatásra és a tehetséggondozásra egyaránt.

Az alsó tagozaton, különösen az első két évfolyamon, az olvasás, az írás és a matematikai alapkompétenciák biztos elsajátítása legyen elsődleges. A tananyag és a kötött tantárgyi óraszám csökkentésével felszabaduló idő szolgálja a játékos, cselekvéses alapozást, a differenciált gyakorlást és az egyéni fejlesztést. A választható előkészítő, „0.” évfolyamhoz kapcsolódva akár három tanéves alapozó szakasz is kialakítható. A fejlesztőpedagógusok és gyógypedagógusok bevonásával szervezett csoportbontás biztosítsa a célzott fejlesztést, míg a gyorsabban haladók számára külön, tervezett keret szolgálja a tehetséggondozást. A különleges

bánásmódhoz szükséges fejlesztési kapacitás minden érintett gyermek számára maradjon biztosított.

Indokolt a tantárgyak közötti kapcsolatok erősítése és az integrált műveltségi területek kialakításának mérlegelése. Az alsó tagozaton a rajz, az ének és a technika tartalmi összehangolt művészeti és alkotó tevékenységekben jelenhetnek meg, saját fejlesztési céljaik megőrzésével. A környezeti nevelés épüljön közvetlen tapasztalatokra és hétköznapi helyzetekre. Az önálló etika tantárgy helyett mérlegelhető olyan közös tantervi terület, amely az erkölcsi gondolkodást, a családi és közösségi életet, az érzelmi tudatosságot, a konfliktuskezelést és a felelős kommunikációt fejleszt. A hitoktatás lehetőségét ettől elkülönülten szükséges kezelni.

A tanítási órák egységes, 45 perces időkerete helyett legyen lehetőség az életkorhoz, a figyelmi terhelhetőséghez és a tanulási feladathoz igazodó időbeosztásra. Rövidebb foglalkozások, hosszabb alkotó- és projektblokkok, valamint mozgással megszakított tanulási egységek is alkalmazhatók legyenek. A testnevelés óraszámának és szervezésének felülvizsgálata az egészséges fejlődést szolgáló rendszeres mozgás biztosításával történjen. Ehhez kapcsolódjon megfelelő egészségügyi szűrés és a szükséges gyógytestnevelés időben történő elérhetősége.

Gyógypedagógiai szempontból alapvető, hogy a tanterv már a tervezés során számoljon a különböző tanulási és kommunikációs szükségletekkel. A sajátos nevelési igényű tanulók számára adaptív követelményekre, differenciálható tartalmakra, rugalmas időkeretekre és hozzáférhető értékelésre van szükség. A közös műveltségi alapokhoz való hozzáférés mellett az elvárt teljesítményt az alkalmazandó tantervhez és az egyéni lehetőségekhez kell igazítani. A moduláris tananyagszervezés támogassa a projekt- és jelenségalapú oktatást, az együttneveléshez pedig álljanak rendelkezésre ténylegesen használható tantervi adaptációk, módszertani útmutatók és differenciált taneszközök. Kapjanak helyet a digitális, valamint az augmentatív és alternatív kommunikációs megoldások.

A tantervi esélyegyenlőség feltétele a taneszközökhöz, digitális megoldásokhoz és megfelelő felszerelésekhez való egyenlő hozzáférés, az akadálymentes tanulási környezet és a szükséges szakemberellátás. Az értékelés a tanuló kiinduló helyzetéhez viszonyított fejlődést is mutassa meg, és adjon használható visszajelzést a további pedagógiai támogatáshoz.

A tanterv tudatosan készítsen fel az önálló életvezetésre és a társadalmi részvételre. Az önismeret, az önérvényesítés, a pénzügyi és digitális alapismeretek, a pályaorientáció, áldozattá válás és bántalmazás elkerülése és a munkára felkészítés gyakorlati tanulási helyzetekben jelenjen meg. A strukturált, támogatott önkéntesség a közösségi kapcsolatok, a felelősségvállalás és a munkatapasztalat megszerzésének egyik lehetősége lehet, a fiatal képességeihez és támogatási szükségleteihez igazodva, a foglalkoztatás helyettesítése nélkül.

A kapcsolódó rendszerek összehangolása

A kapcsolódó rendszerek összehangolásának alapja, hogy a tantervi szabályozás, a pedagógusképzés és -továbbképzés, a szakmai támogató szolgáltatások, a felvételi és vizsgarendszer, valamint az iskola utáni ellátások közös célokat kövessenek. A tanterv az elérendő kompetenciákat, a képzés a fejlesztés szakmai feltételeit, az értékelés az eredmények megbízható és méltányos mérését biztosítsa. Közös alapelv legyen az esélyteremtés és a támogatás folytonossága.

A tanító- és tanárképzésben erősíteni szükséges a fejlődési különbségek felismerését, a korai pedagógiai megsegítést és az inkluzív tanulási környezet kialakítását. Minden pedagógus kapjon használható elméleti és gyakorlati tudást a sajátos nevelési igényű (SNI), valamint a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTMN) gyermekek támogatásáról. Kiemelt képzési terület legyen a differenciálás, a tananyag és az értékelés adaptálása, a kommunikációs és viselkedési nehézségek pedagógiai kezelése, az érzelmi intelligencia, az önreflexió és a családokkal való együttműködés. A felkészítés célja a szükségletek felismerése, a megfelelő pedagógiai válaszok alkalmazása és a kompetenciahatárokhoz igazodó szakmai együttműködés.

Az élmény- és tapasztalatalapú módszerek saját élményű képzési helyzetekben, intézményi gyakorlatokon és esetfeldolgozásokon keresztül jelenjenek meg. A gyógypedagógus-képzésben hangsúlyosabbá kell tenni az együttnevelés támogatását, a pedagógusokkal végzett teammunkát, a családok segítségét és az intézményi szintű tanácsadást. A pedagógiai és gyógypedagógiai asszisztensek számára rendszeres, munkakörükhöz illeszkedő továbbképzés szükséges, különös tekintettel a gyógypedagógiai módszerekre, a kommunikáció támogatására és a nehéz viselkedési helyzetek kezelésére.

A továbbképzési rendszer egymásra épülő, központosan finanszírozott programokra és tartós szakmai támogatásra épüljön. A képzések kiválasztását az intézményi szükségletek, a pedagógus szakmai fejlődési céljai és érdeklődése együttesen határozzák meg. A megszerzett tudás gyakorlati alkalmazását mentorálás, esetmegbeszélés, szakmai műhelyek és intézményközi tudásmegosztás segítse. A részvételhez munkaidőben biztosított lehetőség és szükség esetén helyettesítési kapacitás kapcsolódjon.

A képzési kapacitásokat valós, térségi szükségletfelméréshez kell igazítani. Különösen fontos a gyógypedagógusok és gyógytestnevelők utánpótlása, valamint a pályán tartásukat támogató munkafeltételek biztosítása. Az egészségügyi szűrések, a pedagógiai szakszolgálati ellátás és az intézményi adatok összehangolása tegye láthatóvá a gyógytestnevelési és egyéb fejlesztési igényeket. A bérezés és a pótlékrendszer felülvizsgálata vegye figyelembe a szakképzettséget, a szakmai felelősséget és a terhelést, a szakszolgálatokban és az EGYMI-kben is.

Az SNI tanulók egyéni tanulási útjait az oktatás, a fejlesztő és terápiás ellátások összehangolásával kell kialakítani. Az intenzív támogatás időszakát rendszeres szakmai felülvizsgálat kísérje. Legyen lehetőség az együttnevelésbe történő bekapcsolódásra vagy visszatérésre, amennyiben ez a gyermek fejlődését és jóllétét szolgálja, és a szükséges feltételek biztosítottak. A kompetenciaszintekre épülő értékelés az alkalmazandó tantervhez igazodva tegye követhetővé az egyéni előrehaladást, és segítse a következő fejlesztési célok meghatározását.

A középfokú felvételi, az érettségi és a felsőoktatási felvételi követelményeit össze kell hangolni a tantervi célokkal és a hozzáférhető értékelés elveivel. A vizsgák a tényleges tudást mérik, és csökkentsék a sajátos szükségletekből eredő, a mérés céljához nem tartozó akadályokat. Ehhez egyénileg indokolt időkeret, szünet, megfelelő vizsgatér, hozzáférhető feladatformátum, segédeszköz és rugalmas vizsgaszervezés szükséges. Az alkalmazkodások biztosítsanak érdemi esélyegyenlőséget a mért kompetencia és a képzés tartalmának megőrzésével.

A szakképzésben erősíteni kell a képzési területek közötti átjárhatóságot. A 9–10. évfolyamon hangsúlyos pályaorientáció, közös alapozás és a már megszerzett tudás beszámítása támogassa a szakmaváltást. A pályakorrekció lehetőség szerint ne járjon a teljes középiskolai tanulmányi út újrakezdésével; személyre szabott felzárkóztató modulok segítsék a hiányzó ismeretek pótlását és a lemorzsolódás megelőzését.

Az utolsó iskolai években összehangolt átmenettervezés szükséges a továbbtanulás, a munkavállalás és a felnőtt élet támogatására. A fiatal, a család, az oktatási, egészségügyi, szociális, foglalkoztatási és civil szereplők együttműködését egyértelmű feladatmegosztás és kijelölt kapcsolattartók segítsék. A helyi szolgáltatások feltérképezése, az információk hozzáférhetővé tétele és az utánpótlás biztosítsa a támogatás folytonosságát.

A segítő szakmában dolgozók mentálhigiénés állapotát támogassák intézményi programok, esetmegbeszélések, szupervízió.

A megvalósítás és a tartós működőképesség feltételei

A megvalósítás alapfeltétele a szakmailag előkészített, fokozatos bevezetés, a kiszámítható finanszírozás és a szükséges intézményi kapacitások biztosítása. A tantervi reform többéves fejlesztési folyamatként valósuljon meg, világos célokkal, felelősségi körökkel, ütemezéssel és rendszeres visszacsatolással. Az új elvárások bevezetését előzze meg a teljesítésükhöz szükséges személyi, tárgyi és módszertani feltételek megteremtése.

Első lépésként megyei, térségi és intézménytípusonkénti helyzetfelmérés szükséges a betöltött és betöltetlen álláshelyekről, a tényleges szakemberkapacitásról, az ellátási igényekről és a dolgozók terheléséről. Külön figyelmet kell fordítani az SNI és BTMN tanulókat magas arányban ellátó intézményekre, a gyógypedagógiai intézményekre, a pedagógiai szakszolgálatokra és az utazó szakemberhálózatokra.

A szükségletek összetettségét, az utazási időt és az ellátás tényleges hozzáférhetőségét is vizsgálni kell. A képzési kapacitások és az álláshelyek tervezése ezekre az adatokra és folyamatos utánpótlásra épüljön.

A szakemberhiány kezeléséhez összehangolt utánpótlási és pályán tartási program szükséges. A pedagógusok, gyógypedagógusok, pszichológusok, fejlesztő szakemberek és a nevelő-oktató munkát közvetlenül segítő dolgozók számára méltányos bérezést, szakmai megbecsülést, kezelhető terhelést és fejlődési lehetőséget kell biztosítani. A pedagógiai szakszolgálati intézményben javasolt a szakvizsgázott pedagógus munkakörben foglalkoztatott szakemberek pótlékának visszaállítása.

Hosszú távú célként indokolt minden osztályban pedagógiai vagy gyógypedagógiai asszisztensi támogatást teremteni, elsőbbséget adva a fokozott támogatási szükségletű csoportoknak. Ehhez megfelelő számú álláshely, képzett munkatárs és egyértelmű feladatmegosztás szükséges. Az asszisztens a pedagógus és a gyógypedagógus munkáját egészítse ki.

A finanszírozás kövesse a gyermekek támogatási szükségleteit és az intézmények valós feladatait. Többéves, tervezhető források szükségesek a működésre, a fejlesztésekre, az eszközbeszerzésre, a továbbképzésre és a szakmai támogatásra. Az intézmények kapjanak érdemi gazdálkodási mozgásteret, átlátható költségvetési keretekkel és felelősségi szabályokkal, hogy a helyi szükségletekre időben reagálhassanak. A fejlesztésekhez kapcsolódó fenntartási, karbantartási és eszközpótlási költségeket is előre biztosítani kell. A biztonságos, akadálymentes épületek, a megfelelő fejlesztőterek és a hozzáférhető taneszközök alapvető működési feltételek.

A bevezetés reprezentatív intézményi körben végzett kipróbálással induljon, bevonva eltérő térségi, fenntartói és tanulói összetételű intézményeket. A tapasztalatok értékelését követően, megfelelő felkészülési idővel és folyamatos módszertani támogatással történjen a kiterjesztés. A pedagógusok, intézményvezetők, szakmai szolgáltatók és családok visszajelzései épüljenek be a döntésekbe. A felkészítéshez, a közös tervezéshez és az esetmegbeszélésekhez munkaidőben biztosított keretek szükségesek.

A hatásvizsgálat terjedjen ki a tanulmányi eredményekre, az egyéni fejlődésre, a tanulói jóllétre és terhelésre, a hiányzásokra, a lemorzsolódásra, valamint a dolgozók munkaterhelésére. Az alsó tagozaton az alapkompenciák átfogó értékelése kétéves fejlődési szakaszokhoz igazodhat, rendszeres pedagógiai megfigyeléssel és szükség szerinti köztes felméréssel kiegészítve. A mérési eredmények a fejlesztési döntéseket és az erőforrások célzott elosztását segítsék. Az adatgyűjtés meglévő rendszerekre épüljön, elkerülve a párhuzamos adminisztrációt.

A korai ellátás érdekében össze kell hangolni az óvodai neveléshez, a felmentési döntésekhez, a szakértői vizsgálatokhoz és a gyermekszállításhoz kapcsolódó szabályokat és eljárásokat. Az óvodakezdés halasztásáról szóló döntés egyedi, érdemi mérlegelésen és a gyermek fejlődési érdekén alapuljon. A közlekedési vagy ellátásszervezési akadályokra hozzáférhető szolgáltatásokkal és szükség esetén megfelelően támogatott gyermekszállítással kell választ adni. A családok kapjanak érthető tájékoztatást és gyakorlati segítséget az ellátás igénybevételéhez.

A tartós működőképességet erősítheti a civil és közösségi partnerek bevonása a családsegítésbe, a sorstársi támogatásba, a közösségi programokba, a támogatott önkéntességbe és a pályaorientációba. Együttműködésük többéves, kiszámítható finanszírozásra és világos szakmai megállapodásokra épüljön, az állami ellátási felelősség megőrzésével.

Az oktatási, egészségügyi, szociális és foglalkoztatási rendszerek közös felelőssége a támogatás folytonosságának biztosítása az iskola befejezése után. Az átmeneti és utánkövetési szolgáltatásokhoz egyértelmű felelősségi körök és tartós finanszírozás kapcsolódjon. A reform fenntarthatóságát a szakmai autonómia, a megfelelő erőforrások és a tapasztalatokra épülő folyamatos korrekció biztosíthatja.

Bármilyen más megjegyzés vagy jelzés

A rendszerszintű megújulás során kiemelt figyelmet szükséges fordítani a tanulói életút folytonosságára, a biztonságos intézményi környezetre és a családok támogatására. A fejlődést szolgáló ellátások az intézményváltások során és az iskolai jogviszony megszűnését követően is hozzáférhetők maradjanak.

Az óvoda–iskola, az alsó–felső tagozat és az általános–középiskola közötti átmeneteket felkészítés, alkalmazkodási időszak és utánkövetés segítse. Az első, ötödik és kilencedik évfolyam kezdetén indokolt a követelmények fokozatos felépítése és a közösségépítés. A küldő és fogadó intézmények rendszeresen egyeztessenek, különösen az SNI tanulók támogatásáról. A szükséges információk átadása adatvédelmi szempontból rendezett, célhoz kötött módon történjen.

A kortárs és online bántalmazás megelőzése a mindennapi pedagógiai gyakorlat és a több tantárgyon átívelő kompetenciafejlesztés része legyen. Az érzelmi tudatosság, az empátia, a digitális biztonság és a segítségkérés tanítása mellett minden intézményben világos jelzési és beavatkozási rend szükséges. A helyreállító gyakorlatok alkalmazását megfelelő képzés támogassa; elsődleges szempont maradjon a bántalmazott gyermek biztonsága, az ismétlődés megelőzése és a felelősség egyértelmű megállapítása.

A súlyos viselkedési és érzelemszabályozási nehézséggel küzdő tanulók támogatásához egyéni pedagógiai tervek, megfelelő szakemberkapacitás és intézményi kríziskezelési protokoll szükséges. Indokolt nyugodt, alacsony ingerterhelésű helyiségek kialakítása, amelyek képzett szakember felügyeletével segítik a megnyugvást és a közösségbe való visszatérést. Használatuk ne váljon

büntetéssé vagy tartós elkülönítéssé. Fokozott támogatási szükséglet esetén a tanórákon további pedagógus vagy speciálisan felkészített asszisztens jelenléte szükséges, világos kompetenciahatárokkal.

Minden intézmény számára rendszeresen hozzáférhető iskolapszichológusi ellátás szükséges, a tanulólétszámhoz, a telephelyekhez és a támogatási szükségletekhez igazodó munkaidő-kapacitással. Erősíteni kell a szociális és gyermekvédelmi segítség elérhetőségét is. Érdemes áttekinteni azokat a szervezeti lehetőségeket, amelyek hozzájárulhatnak az iskolapszichológusi feladatellátás szakmai feltételeinek erősítéséhez.

A pedagógusok számára gyakorlati kríziskezelési, deeszkalációs és helyreállító képzések, esetmegbeszélés és szupervízió szükséges. Elkülönített prevenció és kríziskezelési forrás segítse az azonnali külső szaksegítség bevonását.

A családokkal való együttműködést hozzáférhető szülőedukációs programokkal és támogató kommunikációval kell erősíteni. A digitális gyermekvédelemről, a fejlődési sajátosságokról, a serdülőkori nehézségekről és az otthoni támogatásról szervezett alkalmak az intézményi programok tervezett részei legyenek. A szülői együttműködés elvárásait és a tartós elmaradás esetén követendő eljárásokat egyértelművé kell tenni, figyelembe véve a családok tényleges lehetőségeit és akadályait. Ehhez a szociális és családsegítő szolgáltatások megerősítése is szükséges.

Külön figyelmet igényel a logopédiai ellátás folytonossága. A szakemberek helyi tapasztalatai jelentős beszéd- és nyelvfejlesztési szükségletet jeleznek, amelynek mértékét országos, összehasonlítható adatokkal indokolt feltárni. Az óvodában megkezdett terápiák az iskolába lépéssel ne szakadjanak meg. A korai prevencióhoz és az iskoláskori ellátáshoz megfelelő logopédusi kapacitás, fejlesztőpedagógiai együttműködés, kisebb csoportok és differenciált tanulásszervezés szükséges. A beszédértési és nyelvi nehézségek támogatása az olvasás- és írástanulás megalapozásának része legyen.

A BTMN kategória szerepét és az SNI megállapításának, felülvizsgálatának gyakorlatát szakmai és hatásvizsgálati alapon szükséges áttekinteni. A vizsgálatok tárják fel az egyéni fejlődési sajátosságok, a pedagógiai környezet és a szociális körülmények szerepét, valamint kölcsönhatását a támogatási szükségletek kialakulásában. Kategóriaváltoztatás esetén is biztosítani kell a szükséges fejlesztés folytonosságát. A jogosultságokat dokumentált szükségletek és következetes szakértői felülvizsgálat határozza meg, a felvételi vagy vizsgahelyzetektől függetlenül.

Az iskola utáni életre való felkészítéshez több ágazatot összekapcsoló átmeneti és utánkövetési rendszer szükséges. A továbbtanulás, szakmai képzés, támogatott foglalkoztatás, nappali szolgáltatások és támogatott életvitel egymást kiegészítő lehetőségeket kínáljon. A civil szervezetek partnerként kapcsolódjanak be a tervezésbe, a családok segítésébe és a közösségi részvétel biztosításába. A támogatott önkéntesség képességekhez igazodó, értékteremtő tevékenységet és munkatapasztalatot nyújthat, a foglalkoztatás helyettesítése nélkül. A cél az aktív, kapcsolatokban gazdag élet és az egyéni lehetőségekhez mérten önálló társadalmi részvétel.